Του **ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ**

«Τίποτα δεν είναι τυχαίο». Δυστυχώς

Γιάννης Μιχαηλίδης, «Παγασητικός», υδατογραφία από την έκθεση ζωγραφικής «Θεσσαλική γη», που γίνεται στο Μουσείο Πλινθοκεραμοποιίας Ν. & Σ. Τσαλαπάτα στον Βόλο - Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Εως 1/8.

Βλέπεις στην τηλεόραση την καινούργια διαφήμιση και η πρώτη σκέψη σου είναι ότι οδεύουμε προς έκτακτες εκλογές. Και τούτο επειδή η συμπιληματική λογική της κατασκευής της και το επικολυρικό της ύφος φέρνουν αυτόματα στη μνήμη τα προεκλογικά σποτ του ΠΑΣΟΚ από τον καιρό που η ιδεολογική του καθοδήγηση βρισκόταν στα χέρια του κ. Λαλιώτη. Τότε, στα θηρευτικά φιλμάκια, δυόμισι χιλιάδες χρόνια ελληνικής ιστορίας πλούσιας σε κορυφώσεις και παθήματα, καθώς και ολόκληρη ακολουθία σπουδαιότατων μορφών (από τον Περικλή και τον Παλαιολόγο ώς τον Κολοκοτρώνη και τον Βενιζέλο) παρουσιάζονταν γραμμικά σαν να μην είχαν άλλον εσωτερικό ή ουρανόπεμπτο σκοπό από τη γέννηση και την επιβολή του κόμματος των πρασίνων και του ιδρυτή του. Στην τωρινή διαφήμιση διακρίνεται μια κάποια λιτότητα, την επιβάλλουν άλλωστε και οι δυστοπικές ημέρες μας. Δεν συσσωρεύονται λοιπόν η μια πάνω στην άλλη προσωπικότητες και λαμπρές στιγμές της ιστορίας αλλά (προς το παρόν τουλάχιστον, αφού ενδέχεται να υπάρξει και σίκουελ) επιλέγονται τρεις μόνο εικόνες και προβάλλονται με την ανάλογη λεκτική επισήμανση: «Τα Αριστουργήματα» (εδώ βλέπουμε στη μικρή οθόνη ένα από τα αρχαιοελληνικά θέατρα, όπου δοξάστηκαν από κοινού η δημοκρατία και η ποίηση), «Οι Μελωδίες» (εμφανίζεται η μορφή της Μαρίας Κάλλας) και τέλος «Οι Πρωτιές» (ο Γιώργος Σεφέρης δηλαδή, κατά την απονομή του Βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας). Τέταρτη εικόνα, η σημαία που ανεμίζει.

Κι όλα μαζί, τι; Για να θυμηθούμε και την εναγώνια ερώτηση που μας απηύθυναν οι δάσκαλοί μας όταν μας πρωτομάθαιναν τις πράξεις της αριθμητικής. Κι όλα μαζί, ΟΠΑΠ. Ολα τούτα δηλαδή, εικόνες και λέξεις, σύμβολα και ιδέες, μπαίνουν για άλεσμα και «ανάπλαση» στον μύλο του Οργανισμού Προγνώσεως Αγώνων Ποδοσφαίρου, ο οποίος, υποκαθιστώντας την κυβέρνηση ή το υπουργείο Προπαγάνδας (ναι, δεν έχει τέτοιο όνομα, υπάρχει ωστόσο, με επικεφαλής του τον εκάστοτε κυβερνητικό εκπρόσωπο), αυτοϋψώνεται σε σηματωρό και κήρυκα, σε δάσκαλο του γένους και οδηγητή. Και μας εξαπολύει κατακέφαλα (δύο σε ένα) το «ηθικόν δίδαγμα» και την ενδεκάτη εντολή, συνοψισμένα ως εξής: «Στο παρελθόν, τίποτα δεν ήταν τυχαίο. Θα αφήσουμε να είναι στο μέλλον; Μπορούμε. Είμαστε Ελληνες. Ολοι μαζί δεν αφήνουμε τίποτα στην τύχη».

Ολη ετούτη η επίθεση εναντίον της τύχης και μάλιστα, ω της ειρωνείας και του εμπαιγμού, από έναν οργανισμό που έχει θεμελιώσει την ύπαρξή του και τα κέρδη του στη μαζική λατρεία της τύχης και στη συστηματική καλλιέργειά της, είναι ενταγμένο στο «Πρόγραμμα Κοινωνικής Ευθύνης». Γα να δουν έτσι και οι πλέον μεμψίμοιροι ότι ναι, η κυβέρνηση όχι μόνο έχει συναίσθηση της κοινωνικής της ευθύνης αλλά διαθέτει και ολόκληρο πρόγραμμα για να κάνει την έγνοια της πράξη: Παίξτε Προπό, Προπογκόλ, Λόττο, Κίνο, Τζόκερ, Εξτρα 5, Σούπερ 3, Στοίχημα, και άλλα παιχνίδια, μη τυχερά εννοείται, και μη νοιάζεστε για την κρίση και τις συνέπειές της. Ιδού το πρωτότυπο πρόγραμμα, μια ηπιότερη εκδοχή του «λαϊκού καπιταλισμού» που προωθήθηκε προ ετών με τον κυβερνητικώς κανοναρχημένο τζόγο του Χρηματιστηρίου.

Από την αρχαιότητα κι ώς τις μέρες μας, από τη μια εσωτερική έριδα στην άλλη πορευόμαστε, και σχεδόν πάντοτε ένας εμφύλιος έρχεται να πληγώσει τις λαμπρές περιόδους.

Μια αρμαθιά αυτονόητα είναι το καινούργιο σλόγκαν του ΟΠΑΠ. Αν όμως εξεταστεί το καθένα ξεχωριστά, δύσκολα διασώζει το νόημά του και, κατά συνέπεια, ακόμα πιο δύσκολα μπορούν να δημιουργήσουν, διά της αθροίσεώς τους, το Μέγα Αυτονόητο στο οποίο επί της ουσίας συμπυκνώνεται η ιδεολογική στρατηγική όχι πια του ΟΠΑΠ αλλά της κυβέρνησης και του συστήματος εν γένει· ότι δηλαδή «όλοι μαζί μπορούμε, αν βέβαια έχουμε σχέδιο» κ. λπ. «Στο παρελθόν, τίποτα δεν ήταν τυχαίο», μας διαβεβαιώνει λοιπόν η κρατική διαφήμιση, το κράτος καλύτερα. Ποιο ακριβώς είναι αυτό το παρελθόν δεν προσδιορίζεται, τα προβαλλόμενα όρια ωστόσο, το αρχαίο θέατρο και ο Σεφέρης, υποδηλώνουν ότι ο χρόνος αναφοράς είναι το σύνολο της ελληνικής ιστορίας, στη μακρότατη διάρκεια της οποίας υποτίθεται ότι τίποτα δεν ήταν τυχαίο, γι' αυτό και προέκυψαν τα αριστουργήματα, οι μελωδίες, οι πρωτιές. Εφόσον λοιπόν «τίποτα δεν ήταν τυχαίο», δεν θα πρέπει να ήταν τυχαία ούτε η ανθεκτικότατη στους αιώνες λατρεία της θεάς Τύχης που εγκαινιάστηκε ήδη στα χρόνια της βαθιάς αρχαιότητας και η οποία υπήρξε τόσο μαζική ώστε σχεδόν σε όλες τις πόλεις των ελληνιστικών χρόνων να εγείρεται και ένα «Τύχαιον», ένα ιερό προς τιμήν της πολιούχου θεάς Τύχης· σαν «αγαθή εξουσιάστρια» που «σ' άλλους παρέχει πάμπλουτο πλήθος κτημάτων / και σ' άλλους την κακή πενία που στην ψυχή φουντώνει τη οργή» την τραγούδησε ο Ορφικός Υμνος (οι στίχοι εδώ στη μετάφραση του Δ. Π. Παπαδίτσα και της Ελένης Λαδιά), σαν τύραννο των ανθρώπων που δεν υπακούει ούτε στο λόγο ούτε στο νόμο την εξόρκισε ο Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς, στα χρόνια που οι «εθνικοί» Ελληνες υποχωρούσαν μπροστά στον επελαύνοντα χριστιανισμό και πια το «ρεύμ' άπιστον της ανωμάλου Τύχης» οδηγούσε αλλού τα πράγματα. Και για να μετακινηθούμε στο κοντινό μας παρελθόν, μιας και η διαφήμιση μιλάει και γι' αυτό, αν δεχτούμε ότι και τότε «τίποτα δεν ήταν τυχαίο», υπήρχε δηλαδή μελέτη, σχέδιο, οργάνωση, όραμα, πρόγραμμα, πώς προέκυψε η κρίση που μας βασανίζει; Τυχαία;

Σαν αυτονόητη προπαγανδίζεται επίσης η εξίσωση «Είμαστε Ελληνες = Μπορούμε», σαν να πρόκειται δηλαδή για κάποιον πανίσχυρο νόμο της φύσης ή για θεϊκή απόφαση. Ωφέλιμη είναι βεβαίως η αυτοεκτίμηση και είναι αναγκαίο να μην καταντούμε να νιώθουμε περιτρίμματα της ιστορίας. Εξίσου αναγκαίο και γόνιμο όμως είναι και το να μη νιώθουμε ότι, σαν άτομα, σαν φυλή ή σαν έθνος, πορευόμαστε έξω από την ιστορία, εκ γενετής και διά παντός ενάρετοι. Φυσικά και «μπορούμε σαν Ελληνες», μόνο που αυτό το «μπορούμε» ενδέχεται να συναφθεί (όπως κατ' επανάληψη συνέβη στο πέρασμα των χρόνων) και με άσχημα πράγματα· σίγουρα «μπορούμε να πετύχουμε», όπως εννοεί η διαφήμιση (στο πλαίσιο της οποίας άπαντες οι Ελληνες νοούνται σαν ένα και το αυτό, χωρίς διαφορές, συγκρούσεις και εναντιούμενες ιδεολογίες ή βλέψεις), αλλά και σίγουρα «μπορούμε να αποτύχουμε» · μια αποτυχία, οικονομική, πολιτική και ηθικοπνευματική, δεν πληρώνουμε τώρα;

Οσο για το επίσης αυτονόητο «όλοι μαζί», που δεν το πρωτοακούμε τώρα αφού συγκαταλέγεται στα πιο αγαπημένα κλισέ των κομμάτων και των προεκλογικών διακηρύξεων, και πάλι η ιστορία φανερώνει ότι σπανίως, σπανιότατα ίσχυσε. Και στη σημερινή συνθήκη άλλωστε πόσο εύκολο είναι να ισχύσει όταν το όλον κατερματίζεται από σφοδρώς αντιτιθέμενα συμφέροντα, κι όταν, ας πούμε, ορισμένοι μεταφράζουν τον «οικονομικό πατριωτισμό» σε εξαγωγή κεφαλαίων σε ασφαλέστερες τράπεζες του εξωτερικού. Από την αρχαιότητα ώς τις μέρες μας, από τη μια εσωτερική έριδα στην άλλη πορευόμαστε και σχεδόν πάντοτε ένας εμφύλιος έρχεται να πληγώσει τις λαμπρές περιόδους. Οι «προβολείς» στον «Μικρό Ναυτίλο» του Οδυσσέα Ελύτη κάτι έχουν να πουν επ' αυτού, κάτι θα έχουν πάντοτε να λένε· πικρό.